

Reykjavík, 13. mars 2006.

Dómsmálaráðuneyti
Skuggasundi
150 Reykjavík

UMSÖGN MANNRÉTTINDASKRIFSTOFU ÍSLANDS UM FRUMVARP TIL LAGA UM BREYTING Á ALMENNUM HEGNINGARLÖGUM, NR. 19 12. FEBRÚAR 1940 (KYNFERÐISBROT)

Mannréttindaskrifstofan fagnar efni frumvarpsins en hér er stigið mikilvægt skref í baráttunni gegn kynbundnu ofbeldi á Íslandi.

1. Mannréttindabrot

Kynferðisbrot, og kynbundið ofbeldi almennt, brýtur gegn mannréttindum og grundvallarfrelsi þolenda sem eru í flestum tilvikum konur og börn. Íslenska ríkið á aðild að fjölda mannréttindasamninga og yfirlýsinga er snerta kynferðisbrot, má þar nefna mannréttindayfirlýsingu Sameinuðu þjóðanna frá 1948, samning Sameinuðu þjóðanna frá 1979 um afnám allrar mismununar gagnvart konum, samningurinn um réttindi barnsins frá 1982 og viðauki við hann um sölu á börnum, barnavændi og barnaklám frá 2000, samninga um borgaraleg og stjórnómálag réttindi og efnahagsleg, félagsleg og menningarleg réttindi frá 1966 og samning Sameinuðu þjóðanna gegn pyntingum eða annarri grimmilegri og ómannúðlegri eða vanvirðandi meðferð eða refsingu frá 1984. Einnig má nefna yfirlýsingu um afnám ofbeldis gegn konum, sem samþykkt var á 85. allsherjarþingi Sameinuðu þjóðanna, almennar athugasemdir nefndar um afnám mismununar gagnvart konum nr. 19 og framkvæmdaáætlun Sameinuðu þjóðanna um málefni kvenna frá árinu 1995 (Pekingáætlunina). Þá ber að nefna mannréttindasáttmála Evrópu og félagsmálasáttmála Evrópu en Evrópuráðið hefur á síðustu árum lagt áherslu á nauðsyn sérstakra aðgerða til að sporna gegn ofbeldi gagnvart konum. Sérstaklega er vakin athygli á tilmælum þings Evrópuráðsins nr. 1582 frá 2002¹ og tilmælum nr. 1681 frá 2004.²

2. Tilmæli alþjóðlegra mannréttindastofnana til íslenskra yfirvalda

Kynbundið ofbeldi er staðreynd á Íslandi og alþjóðlegar eftirlitsstofnanir á sviði mannréttinda hafa m.a. vakið athygli á því að vægt sé tekið á kynferðisbrotum innan réttarkerfisins. Mannréttindanefnd Sameinuðu þjóðanna hefur lýst áhyggjum sínum yfir miklum fjölda tilkynntra nauðgana samanborið við fjölda lögsókna vegna nauðgunar og mælist til þess að yfirvöld tryggi að ekki sé látið hjá líða að refsa fyrir nauðgun.³ Nefnd sú sem fylgist með framfylgd samnings um afnám allrar mismununar gagnvart konum hefur einnig líst áhyggjum

¹ Tilmæli þings Evrópuráðsins nr. 1582 (2002), Domestic violence against women, <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA02/EREC1582.htm>.

² Tilmæli þings Evrópuráðsins nr. 1681 (2004), Campaign combat domestic violence against women in Europe, <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta04/EREC1681.htm>.

³ Lokaathugasemdir Mannréttindanefndar S.þ. um fjórðu skýrsla Íslands um framfylgd alþjóðasamnings um borgaraleg og stjórnómálag réttindi, CCPR/C/CO/83/ICE, http://www.domsmalaraduneyti.is/media/Skyrslur/athugas_mannrettindanefndar.pdf

sínum af vægum dómum í kynferðisbrotamálum.⁴ Mannréttindafulltrúi Evrópuráðsins telur ofbeldi gegn konum alvarlegt vandamál á Íslandi. Í skýrslu sem birt var 14. desember 2005, hvetur hann íslensk stjórnvöld til að efla aðgerðir gegn ofbeldi gegn konum m.a. með því að fræða fagaðila, þ. á m. lögreglu, ákærvald og dómara, um tiltæk úrræði gegn kynbundnu ofbeldi, m. a. nálgunarbann og stuðning við fórnarlömb.⁵ Þá hefur Barnaréttarnefnd Sameinuðu þjóðanna beint þeim tilmælu til íslenskra stjórnvalda að gera aðgerðaáætlun gegn kynferðisbrotum gegn börnum þar sem fórnarlömbum verði tryggð aðstoð og fagaðilar, s.s. kennarar, löggæsla, starfsfólk, félagsþjónusta, starfsfólk heilbrigðiskerfis og dómarar fái fræðslu um einkenni misnotkunar, tilkynningarskyldu þar sem grunur leikur á misnotkun og almennt sé vitað hvernig bregðast á við málum sem upp koma. Þá verði tryggt að skýrslutaka sé þannig úr garði gerð að fórnarlömb hljóti sem minnstan skaða af.⁶

3. Efni frumvarps

Fyrirliggjandi frumvarp er í samræmi við tilmæli alþjóðlegra eftirlitsstofnana á sviði mannréttinda og lagabreytingarnar til þess fallnar að auka réttarvernd kvenna og barna. Mannréttindaskrifstofan er í öllum meginatriðum hlynnt fyrirhuguðum breytingum á almennum hegningarlögum og lýsir einnig ánægju sinni með ítarlega greinargerð með frumvarpinu. Skrifstofan fagnar einkum eftirfarandi:

- Að hugtakið nauðgun er rýmkað frá því sem nú er þannig að kynferðisnauðgun og misnotkun á bágu ástandi þolanda teljist nauðgun með tilsvarende refsipýngingu.
- Í frumvarpinu er að finna ákvæði um atriði sem verka skuli til þyngingar við ákvörðun refsingar fyrir nauðgun.
- Í frumvarpinu er að finna almennt ákvæði um refsíabýrgð vegna kynferðislegrar áreitni.
- Lögfest verður ákvæði um ítrekunaráhrif, þannig að fyrri dómur geranda fyrir kynferðisbrot getur leitt til refsihækkunar.
- Refsing fyrir kynferðismök við börn yngri en 14 ára þyngd til jafns við nauðgun og telst þannig til alvarlegustu kynferðisbrota.
- Fyrningarfrestur kynferðisbrota gagnvart börnum er lengdur.
- Í frumvarpinu er að finna ákvæði um heimild til refsilækkunar eða refsibrottfalls þegar sá sem er sekur um kynferðismök við barn yngri en 14 ára er á sama reiki.
- Ákvæði 205. gr. almennra hegningarlaga fellur niður.
- Refsing fyrir að stunda vændi sér til framfæris felld niður.
- Í frumvarpinu er að finna ákvæði um refsinaemi þess að bjóða fram, miðla eða óska eftir kynmökum í opinberum auglýsingum.

Þá telur skrifstofan afar jákvætt að dregið er úr fornfálegum áherslum á verknaðaraðferðir en sjónum beint að því að brotið er gegn sjálfsákvörðunarrétti þolanda, frelsi og friðhelgi þegar kynmök eiga sér stað án samþykkis.

Fyrirliggjandi frumvarp hefur þau réttarpólitísku áhrif að send eru út skilaboð í samfélagið að kynferðisbrot séu glæpir sem litnir eru alvarlegum augum. Sú spurning vaknar þó hvort ekki

⁴ Concluding Observations of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women: Iceland. 07/05/2002, A/57/38 (Part I), [http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/1e821b3994c2140fc1256c6a00593f3d?Opendocument](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/1e821b3994c2140fc1256c6a00593f3d?Opendocument)

⁵ Report by Mr. Alvaro Gil-Robles, Commissioner for human rights, on his visit to the Republic of Iceland, 4-6 July 2005, http://www.coe.int/T/E/Commissioner_H.R/Communication_Unit/CommDH%282005%2910_E.doc

⁶ Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: Iceland. 31/01/2003, CRC/C/15/Add.203 [http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/4b125c458df44956c1256d030031744c?Opendocument](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/4b125c458df44956c1256d030031744c?Opendocument)

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
THE ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTER

hefði verið æskilegt í þessu samhengi að fara sænsku leiðina og lögfesta ákvæði um refsinaemi þess að kaupa kynlíf. Að gera kaup á vændi, sem er ein birtingamynd kynbundins ofbeldis, refsiverð eru einnig mikilvæg skilaboð til samfélagsins. Gífurlegur aðstöðumunur er á kaupanda og seljanda þar sem kaupandinn hefur val en seljandinn stundar í langflestum tilvikum vændi í mikilli neyð. Þó Mannréttindaskrifstofan fallist á að félagsleg úrræði geti verið áhrifaríkari til að draga úr vændi en að gera kaup á vændi refsivert, þá fellst hún ekki alls kostar á þau rök sem sett eru fram gegn lögfestingu ákvæðis um að kaup á vændi. Í fyrsta lagi getur slíkt ákvæði haft mikilvæg varnaðaráhrif en einnig eru send út skilaboð um það að á Íslandi sé ólöglegt að nýta sér neyða annarra í kynferðislegum tilgangi. Í öðru lagi getur „óþægilegt“ lagaumhverfi dregið úr hvata þeirra sem hafa hug á að stunda mansal hér á landi. Mannréttindaskrifstofan styður heilshugar alþjóðastarf íslenskra stjórnvalda gegn mansali og tekur undir að ekki verði unnið á þessum vanda nema með samstilltu átaki þjóða. Mannréttindaskrifstofa Íslands fellst hins vegar ekki á að það séu rök gegn innlendri löggjöf, sem miðar að því m.a. að vinna gegn mansali, að vandamálið geti færst frá einu landi til annars. Mannréttindaskrifstofan telur því að taka eigi til nánari skoðunar hvort gera eigi kaup á vændi refsiverð.

4. Nauðsynlegar aðgerðir gegn kynferðisglæpum og kynbundnu ofbeldi

Lagabreytingar einar og sér nægja ekki til að útrýma því samfélagsmeini sem kynferðislegt ofbeldi er. Mannréttindaskrifstofan leggur áherslu á að nálgast þurfi viðfangsefnið út frá kynjasjónarmiðum, á heildstæðan hátt, í samráði við þá aðila sem best þekja til – fagaðila og félagasamtök. Til að fyrirhugaðar lagabreytingar nái tilgangi sínum leggur Mannréttindaskrifstofan áherslu á mikilvægi þess að íslensk yfirvöld geri heildstæða aðgerðaáætlun gegn kynbundnu ofbeldi og ofbeldi gegn börnum. Áætlanirnar taki til löggjafar, dómstóla, saksóknara og löggæslu, félagslegra úrræða, fræðslu til almennings og þeirra fagaðila sem að málum koma; ásamt sértækum aðgerðum innan mennta-, heilbrigðis- og félagslega kerfisins.

Á síðustu árum hefur kynbundið ofbeldi sem áður var umborið í skjóli einkalífsins verið dregið fram í dagsljósið. Mannréttindaskrifstofa Íslands fagnar aðgerðum sem hafnar eru af hálfu yfirvalda til að berjast gegn ofbeldi gegn konum; breytingum á almennum hegningarlögum til höfuðs heimilisofbeldi, fyrirhugaðri aðgerðaáætlun, stuðningi við verkefnið *Karlar til ábyrgðar*, verklagsreglum lögreglu og þessari endurskoðun kynferðisbrotakafla almennra hegningarlaga. Mannréttindaskrifstofan áréttar mikilvægi heildstæðrar nálgunar – samræmdra aðgerða á öllum sviðum hins opinbera – í samráði við fagaðila og félagasamtök. Mannréttindaskrifstofan vísar til meðfylgjandi draga að aðgerðaáætlun sem kynnt voru stjórnvöldum í fyrra og lýsir sig jafnframt reiðubúna til samstarfs.

Virðingarfyllst,

f.h. Mannréttindaskrifstofu Íslands

Guðrún D. Guðmundsdóttir, framkvæmdastjóri

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
THE ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTER

Með skjali þessu fylgir *Drög að aðgerðaaáætlun gegn kynbundu ofbeldi*. Samin af aðgerðahóp gegn kynbundu ofbeldi.

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
THE ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTER

Viðauki

Drög aðgerðahóps gegn kynbundnu ofbeldi, nánari upplýsingar er að finna á heimasíðu Mannréttindaskrifstofunnar: <http://www.humanrights.is/verkefni/atak-gegn-kb-ofbeldi/>

AÐGERÐAÁÆTLUN GEGN KYNBUNDNU OFBELDI

Í nóvember 2004 stóðu 16 félagasamtök og stofnanir fyrir 16 daga átaki gegn kynbundnu ofbeldi. Átakinu lauk með afhendingu áskorunar til yfirvalda um að setja fram heildstæða aðgerðaáætlun gegn kynbundnu ofbeldi á Íslandi er hefði réttlæti, forvarnir, stuðning og vernd til handa fórnarlömbum að leiðarljósi.

Í kjölfar átaksins var settur á fót aðgerðahópur gegn kynbundnu ofbeldi á Íslandi með það að markmiði að stuðla að upplýstri umræðu um málefnið og vera stjórnvöldum til stuðnings og leiðbeiningar við gerð aðgerðaáætlunar er tæki til löggjafar, dómstóla, saksóknara og löggæslu, félagslegra úrræða, fræðslu til almennings og fagaðila; ásamt sértækum aðgerðum innan mennta-, heilbrigðis- og félagslega kerfisins.

Hópurinn hefur tekið saman meðfylgjandi drög að aðgerðaáætlun og komið henni á framfæri við dómsmálaráðuneytið, félagsmálaráðuneytið, menntamálaráðuneytið og heilbrigðisráðuneytið.

Aðgerðarhópurinn leggur ríka áherslu á heildarendurskoðun löggjafar um kynbundið ofbeldi en undir hana flokkast fyrningarákvæði kynferðisbrota á börnum.

Hópurinn fagnar yfirlýsingum um að vinna við aðgerðaráætlun sé hafin í dómsmálaráðuneytinu. Er það skýr ósk að unnið verði að áætlunum ráðuneyta á sumarmánuðum svo leggja megi fram markvissa áætlun á haustþingi.

Í lok maí verður boðað til fundar með fulltrúum stjórnvalda og félagasamtaka til að ræða þær tillögur sem hér eru settar fram.

F.h. aðgerðarhóps:

Jóhanna K. Eyjólfsdóttir, framkvæmdastjóri **Íslandsdeildar Amnesty International**
Guðrún D. Guðmundsdóttir, framkvæmdastjóri **Mannréttindaskrifstofu Íslands**
Drífa Snædal, fræðslu- og framkvæmdastýra **Samtaka um kvennaathvarf**
Guðrún Jónsdóttir, talskona **Stígamóta**
Birna Þórarinsdóttir, framkvæmdastýra **UNIFEM á Íslandi**

EFTIRFARANDI VERÐI HAFT TIL HLIÐSJÓNAR VIÐ GERÐ
AÐGERÐAÁÆTLUNAR GEGN KYNBUNDNU OFBELDI

I. NEYÐARMÓTTAKA

Þjónusta Neyðarmóttöku vegna nauðgunar verði styrkt til að gera henni kleift að veita fórnarlömbum annars kynbundins ofbeldis aðstoð.

Þegar Neyðarmóttaka vegna nauðgunar var stofnuð fyrir um ellefu árum var það mikil réttarbót fyrir fórnarlömb nauðgana. Móttakan veitir þolendum þverfaglega aðstoð lækna, hjúkrunarfræðinga, félagsráðgjafa og sálfræðinga. Fórnarlömb eiga jafnframt kost á að njóta aðstoðar löglærðs talsmanns sem starfar á vegum Neyðarmóttökunnar. Ef til kæru kemur fylgir talsmaður brotaþola í gegnum kærufjerlið, leiðbeinir honum um gerð bótakröfu og fylgir bótakröfu eftir fyrir dómi ef þess er talin þörf. Sérþekking á þörfum fórnarlamba kynbundins ofbeldis hefur myndast hjá starfsfólki móttökunnar og er því skorað á stjórnvöld að veita auknum fjármunum til starfseminnar með það að markmiði að gera móttökunni kleift að veita einnig fórnarlömbum annars kynbundins ofbeldis, svo sem heimilisofbeldis og mansals, þjónustu.

Sú skerðing á starfsemi Neyðarmóttökunnar sem átti sér stað árið 2004 var ekki í neinu samræmi við þá þekkingu sem fyrir liggur. Nauðgun er svo alvarlegt áfall að samkvæmt rannsóknum þjást 80% af þeim sem leita til Neyðarmóttökunnar af áfallaröskun. Það var því óverjandi að taka félagsráðgjafa út úr því teymi sem mætir konum í bráðþörf.

Við leggjum líka til að staða yfirlæknis Neyðarmóttökunnar verði sett á laggirnar aftur í samræmi við mikilvægi móttökunnar.

II. HEILBRIGÐISKERFI

Kynningarátak sem beint er að heilbrigðisstéttum og almenningi þar sem hnykk er á að kynbundið ofbeldi sé alvarlegt heilbrigðisvandamál.

Fræðsla um forvarnir, greiningu, skráningu, meðferð og úrræði fórnarlamba kynbundins ofbeldis verði hluti af námsefni allra heilbrigðisstétta.

Setning vinnureglna fyrir heilbrigðisstofnanir og skráning tilvika stöðluð.

Skráning tilvika, þar sem grunur leikur á að kynbundið ofbeldi hafi átt sér stað, verði stöðluð og heildstæðar vinnureglur settar um meðferð og tilvísanir.

III. RÉTTARKERFIÐ

Fræðsla fyrir allt starfsfólk dómstóla, saksóknara og löggæslu um kynbundið ofbeldi.

Nauðsynlegt er að fræða dómara, lögmenn, saksóknara, starfsfólk dómstóla og lögreglu um eðli og umfang kynbundins ofbeldis og birtingarmyndir þess í þeim tilgangi að þessir hópar geti betur verndað fórnarlömb ofbeldis og aðstoðað þau við að ná fram rétti sínum. Fólki sé ljóst að ofbeldi gegn körlum og konum er oft ólíkt þar sem karlar verða fyrst og fremst fyrir ofbeldi af hálfu annarra karla og þá utan heimilis, gjarnan á almannafæri. Konur verða hins vegar fyrst og fremst fyrir ofbeldi af hálfu karla og ofbeldinu er haldið leyndu. Allur aðdragandi og allt ferli ofbeldis á heimili er annars eðlis en ofbeldi á almannafæri, það er oft síendurtekið og fórnarlambið háð ofbeldismanninum á einn eða annan hátt. Fræðsla um forvarnir, greiningu, skráningu, meðferð og úrræði fórnarlamba kynbundins ofbeldis verði

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
THE ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTER

hluti af námsefni allra stétta er koma þar að. Mikilvægt er einnig að þeim sem vinna að málum er varða kynbundið ofbeldi sé ljóst hversu erfitt það er fyrir fórnarlömbin að kæra og ganga í gegnum málaferli.

Unnið verði að heildarendurskoðun lögjafar, m.a. hegningarlaga og laga um meðferð opinberra mála þar sem tekið verði á kynbundnu ofbeldi sérstaklega.

Fylgt verði fordæmi Svíþjóðar og sett verði ákvæði í almenn hegningarlög er taki tillit til sérstaks eðlis kynbundins ofbeldis. Þann 1. júlí 1998 var nýju ákvæði bætt í sænsku hegningarlögin sem tekur til grófra brota gegn öryggi kvenna sem framin eru endurtekið af körlum gegn konum sem þeir eiga í nánu sambandi við. Skyld ákvæði tekur til grófra brota gegn börnum eða öðrum nánum aðstandendum. Ákvæðið hefur það í för með sér að fremji maður ákveðinn refsiverðan verknað (svo sem líkamsárás, ólögmætar hótanir eða þvinganir, kynferðislegt ofbeldi eða misnotkun) gegn konu sem hann er eða hefur verið giftur eða búíð með, með þeim afleiðingum að sjálfsmýnd konunnar skaddast alvarlega, geta dómstólar dæmt hann fyrir gróft brot gegn friðhelgi konunnar auk refsingar fyrir hvert einstakt brot, s.s. líkamsárás. Löggjöfin veitir þannig dómstólum svigrúm til að taka mið af aðstöðu fórnarlamba kynbundins ofbeldis og þyngja refsingu ofbeldismannsins með tilliti til alvarleika brotanna og hversu oft þau áttu sér stað. Dæma má ofbeldismenn til að lágmarki sex mánaða fangelsisvistar en til sex ára refsingar hið mesta. Einnig skal tekið til athugunar að dæma ofbeldismenn til meðferðar eða virða meðferð til refsilækkunar.

Kynferðisbrotakafli hegningarlaga verði tekinn til heildarendurskoðunar. Nauðsynlegt er að taka til athugunar kynferðisbrotakafli hegningarlaganna þar sem verknaðarlýsingar og refsimörk miðast fyrst og fremst við ofbeldismann en ekki upplifun brotþola. Þá skulu kynferðisbrot gegn börnum ekki fyrnast. Nauðsynlegt er að hafa samráð við þá aðila sem hafa reynslu af vinnu með þolendum kynferðisofbeldis við endurskoðun þessara laga sem annarra. Tekið verði til endurskoðunar að hækka kynferðislegan lögdur til samræmis við Norðurlöndin þar sem hann er ýmist 15 eða 16 ár.

Ábyrgð af vændi, sem er eitt birtingarform kynbundins ofbeldis, verði flutt frá konum sem selja aðgang að líkama sínum yfir á kaupendur og milligöngumenn. Allmikil umræða hefur verið á alþjóðavettvangi undanfarin ár um kosti og galla þess að gera kaup á vændi refsiverð og flytja þannig ábyrgð af verknaðinum frá konum í vændi yfir á kaupendur. Í ljós hefur komið að hugmyndir fólks um vændi hafa ekki átt sér stað í raunveruleikanum. Sjaldnast er um frjálst val einstaklings, sem stundar vændi, að ræða heldur er að jafnaði um hreina neyð að ræða eða þvingun. Því hafa Svíar gengið fram fyrir skjöldu og gert kaup á vændi refsiverð og umræða er um hið sama í fleiri löndum. Nauðsynlegt er að létta nú þegar refsíábyrgð af vændiskonum, sem oftast en ekki eru þolendur kynbundins ofbeldis.

Mál vegna kynbundins ofbeldis sæti opinberri ákæru. Með tilliti til sérstaks eðlis kynbundins ofbeldis, er nauðsynlegt að það sæti skilyrðislaust opinberri ákæru. Það á ekki að vera undir vilja konunnar komið hvort kært er eður ei en kynbundið ofbeldi, sérstaklega heimilisofbeldi er ekki aðeins brot gegn konunni einni, heldur samfélaginu í heild sinni. Sérstaklega þegar börn eru á heimilinu er það fráleitt að það sé undir konunni komið hvort hið opinbera hefst handa og saksækir viðkomandi ofbeldismann.

Setning heildstæðra vinnureglna fyrir lögreglu og skráning tilvika stöðluð.

Viðbrögð lögreglu styðjist við staðlaðar rannsóknaraðferðir og vinnuferli þegar unnið er að málum er varða kynbundið ofbeldi. Skráning tilvika verði sömuleiðis stöðluð og unnar séu

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
THE ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTER

nákvæmar atvikaskýrslur sem fórnarlömb hafi aðgang að og geti nýtt sér í tengslum við nálgunarbann, tryggingar og skaðabótamál.

“Austurríska leiðin”.

Ákvæði verði sett í lög sem heimilar lögreglu brottflutning ofbeldismanns af heimili í tiltekinn tíma eftir að hann beitir ofbeldi. Lögreglu verði gert heimilt að setja á brottvísun og heimsóknabann í slíkum tilvikum sem taki gildi strax og það lagt fyrir dómara innan ákveðins frests. Þá er ítrekað að samhliða slíkum aðgerðum verða jafnframt að koma skilvirk félagsleg úrræði. Má í þessu sambandi horfa til Austurríkis þar sem sett hafa verið lög af þessu tagi.

Nálgunar- og heimsóknabann gert virkt.

Dómstólar og lögregla fá fræðslu og staðlaðar vinnureglur til að lög um nálgunar- og heimsóknabann nái tilgangi sínum. Fórnarlömbum verði heimilt að óska sjálf eftir nálgunarbanni hjá dómstólum. Mikilvægt er einnig að gera nálgunarbannið virkara sem tæki gegn kynbundnu ofbeldi.

Markvisst verði unnið að fjölgun kvenna í starfsstéttum sem vinna við meðferð ofbeldismála.

Yfirvöld vinni markvisst að því að fjölga konum í lögreglunni, hjá ákærvaldinu og dómstólum.

Hið opinbera stuðli að samvinnu réttarkerfis, fagaðila og málsvara fórnarlamba til að koma í veg fyrir kynbundið ofbeldi.

Aðgerðir lögreglu, saksóknara, dómara, málsvara, athvarfa og félagsamtaka verði samstilltar með formlegu samstarfi.

Stjórnvöld vinni gegn mansali og styðji fórnarlömb þess.

Stjórnvöld fullgildi samning Sameinuðu þjóðanna um aðgerðir til að sporna við skipulagðri, fjölþjóðlegri glæpastarfsemi, ásamt viðaukum sem undirritaður var 13. desember 2000. Þá er mikilvægt að sett verði í lög ákvæði er miða að aukinni vernd til handa fórnarlömbum mansals sem koma hingað til lands.

Tryggja þarf með lögum bæði vitna- og fórnarlambavernd. Fórnarlömb mansals eiga skilyrðislausan rétt á þjónustu sjálfskipaðs löglærðs talsmanns og tryggja þarf rétt til miskabóta. Fórnarlambaverndin skal ganga lengra en vitnaverndin

Lög gegn klámi verði virt, s.s. ákvæði í almennum hegningarlögum, útvarpslögum, lögum um pósthjónustu, samkeppnislögum og lögum um prentrétt.

Sýnt hefur verið fram á tengsl kynbundins ofbeldis inni á heimilum við vændi og klám og því þarf að vinna gegn klámi hvers konar, enda endurspeglar það hlutgervingu kvenna og grefur undan gagnkvæmri virðingu kynjanna.

Sett verði lög sem banna limlestingar á kynfærum kvenna.

Breytingar verði gerðar á útlendingalögum og lögum um atvinnuréttindi útlendinga í þá átt að veita konum af erlendu bergi brotnu sérstakt búsetuleyfi og félagsaðstoð við skilnað ef þær hafa þurft að pola ofbeldi af hendi íslensks maka.

Þekkt eru mörg dæmi þess að erlendar konur er fengið hafa dvalarleyfi á grundvelli hjúskapar við íslenskan ríkisborgara hafi sætt ofbeldi í hjónabandi. Er til skilnaðar kemur eru

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
THE ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTER

þeim allar þjargir bannaðar en margar hafa ekki að neinu að hverfa í heimalandi sínu. Eðlilegt er að veita konum sem svo er ástatt um félagslega aðstoð og dvalarleyfi, og síðar búsetuleyfi.

IV. FÉLAGSLEG AÐSTOÐ OG ÚRRÆÐI

Bæjar- og sveitarfélög geri aðgerðaráætlanir gegn kynbundnu ofbeldi.

Ef árangur á að nást í baráttunni gegn kynbundnu ofbeldi er það lykilatriði að bæjar- og sveitarfélög axli ábyrgð og geri framkvæmdaáætlanir. Í áætlunum skal kveðið á um forvarnir, fræðslu og þjálfun bæjarstarfsmanna ásamt þjónustu við fórnarlömb ofbeldis. Í þeim þarf einnig að gera ráð fyrir nægjanlegu fjármagni og skýrum vinnureglum.

Fórnarlömbum kynbundins ofbeldis verði gefinn kostur á fjárhagslegum stuðningi.

Fórnarlömbum verði gefinn kostur á fjárhagslegum stuðningi meðan þau eru að koma undir sig fótunum á ný eftir að hafa verið í ofbeldissambandi.

Meðferðarúrræði fyrir ofbeldismenn verði styrkt.

Til að koma í veg fyrir ofbeldi karla gegn konum er mikilvægt að meðferðarúrræði fyrir ofbeldismenn verði styrkt. Nauðsynlegt er að veitt verði fjármunum til verkefnisins *Karlar til ábyrgðar* og það endurvakið sem fyrst. Verkefnið gaf góða raun á sínum tíma en fjárskortur hamlaði starfseminni. Til að mögulegt sé að dæma ofbeldismenn til meðferðar eða virða þeim það til refsilækkunar verður úrræðið að vera virkt.

Konum skulu kynnt réttindi sín og úrræði.

Sérstaklega skal beina sjónum að fræðslu til kvenna sem eru í áhættuhóp, svo sem erlendra kvenna sem hingað flytja með mökum sínum, til að hefja sambúð með íslenskum ríkisborgara eða ganga í hjónaband. Þær eiga erfiðara með að nálgast upplýsingar um úrræði sem í boði eru, en styrkja þarf fræðslu meðal erlendra kvenna um hvað telst ofbeldi hér á landi, með sérstakri áherslu á andlegt ofbeldi.

V. MENNTUN, FRÆÐSLA OG RANNSÓKNIR

Kynningarátak með þátttöku fjölmiðla, fagaðila, almennings og kennara.

Yfirvöld standi fyrir kynningarátaki með þátttöku fjölmiðla, almennings og kennara þar sem áhersla er lögð á upplýsingar um úrræði svo fórnarlömb viti hvert þau geti leitað hjálpar. Samhliða upplýsingum um aðstoð skal fyrirbyggjandi skilaboðum komið á framfæri þar sem stuðlað er að félagslegri fordæmingu á kynbundnu ofbeldi og unnið gegn hefðbundnum kynhlutverkum og staðalmyndum er ýta undir ofbeldi gegn konum.

Fræðsla um kynbundið ofbeldi og áhrif þess verði hluti af námsefni allra skólastiga. Jafnrétti verði í heiðri haft á öllum skólastigum og gagnkvæm virðing kynjanna styrkt markvisst.

Nauðsynlegt er að allar þær menntastofnanir sem mennta fagfólk sem kemur að kynbundnu ofbeldi tryggi fullnægjandi menntun fagstéttanna á þessu sviði. Jafnframt þurfa þær samfélagsstofnanir sem koma að ofbeldismálum að hafa skýrar starfsreglur um hvernig brugðist skuli við þegar ofbeldismál koma upp. Kveða þarf á um hver komi að málum, hvert skuli leitað og hvaða ferli fari í gang.

Stjórnvöld stuðli að rannsóknum á eðli og orsökum kynbundins ofbeldis á Íslandi.

MANNRÉTTINDASKRIFSTOFA ÍSLANDS
THE ICELANDIC HUMAN RIGHTS CENTER

Nauðsynlegur liður í því að vinna gegn kynbundnu ofbeldi er að gerðar séu rannsóknir á eðli, umfangi og orsökum heimilisofbeldis. Slík þekking er nauðsynleg forsenda þess að unnt sé að bregðast á viðeigandi hátt við vandanum.